

มาตรฐานความปลอดภัย : เส้นทางอาหารไทยสู่ครัวโลก

ปัจจุบัน มาตรฐานความปลอดภัยของอาหาร นับเป็นปัจจัยหลักประการหนึ่งที่แวดวงอุตสาหกรรมอาหารทั่วโลกต่างให้ความสำคัญ กอปรกับผู้บริโภคเองนั้น ต่างก็เริ่มต้นตัวกับพิษภัยที่แฝงตัวมากับอาหารกันมากขึ้น ทั้งในเรื่องการปนเปื้อนของจุลินทรีย์ก่อโรค การตกค้างของสารเคมี สารปฏิชีวนะ และสารพิษ ซึ่งเป็นอันตรายสำคัญที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในประเทศ และกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศในการส่งออกสินค้าอาหารไปยังต่างประเทศได้

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ประกอบการไทยเรา ซึ่งเป็นทั้งผู้ผลิตอาหารเพื่อการบริโภคในประเทศ และผู้ส่งออกสินค้าอาหารรายสำคัญของโลก โดยเฉพาะในรายของผู้ประกอบการ SME ที่จะต้องปรับตัวพัฒนาคุณภาพการผลิตให้ก้าวตามทันมาตรฐานอาหารของนานาชาติในระดับสากล ตามมาตรฐานที่กำหนดโดยองค์การการค้าโลก และองค์การอาหารระหว่างประเทศ เพื่อสร้างคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้ได้รับการยอมรับจากผู้บริโภค และเป็นการช่วงชิงความได้เปรียบในตลาดสินค้าอาหารส่งออกที่มีการแข่งขันกันอย่างดุเดือด ในทุกวันนี้

สำหรับระบบตรวจสอบควบคุมคุณภาพที่สำคัญ และประเทศทั่วโลกให้การยอมรับ มีดังต่อไปนี้

GMP

หลักเกณฑ์และวิธีการที่ดีในการผลิตอาหาร ย่อมาจากคำว่า Good Manufacturing Practice จัดทำขึ้นโดยหน่วยงานมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศหรือ โคเด็กซ์ (CODEX) เพื่อให้สมาชิกทั่วโลกใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภค

สำหรับประเทศไทย ถือเป็นมาตรฐานบังคับตามกฎหมายที่โรงงานผู้ผลิตอาหารต้องปฏิบัติ โดยกำหนดไว้ในประกาศกระทรวงสาธารณสุขฉบับที่ 193 พ.ศ. 2543 เรื่อง วิธีการผลิต เครื่องมือ เครื่องใช้ในการผลิต และการเก็บรักษาอาหาร ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2544

GMP เป็นเกณฑ์ หรือข้อกำหนดพื้นฐานที่จำเป็นในการผลิตและการควบคุม เพื่อให้ผู้ผลิตปฏิบัติตามและทำให้สามารถผลิตอาหารได้อย่างปลอดภัยมีเนื้อหาครอบคลุม 6 ประการ คือ

1. สุขลักษณะของสถานที่ตั้งและอาคารผลิต
2. เครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ ที่ใช้ในการผลิต
3. การควบคุมกระบวนการผลิต
4. การสุขาภิบาล
5. การบำรุงรักษาและการทำความสะอาด
6. บุคลากร

HACCP

การวิเคราะห์จุดวิกฤตที่ต้องควบคุมในผลิตภัณฑ์อาหาร ย่อมาจากคำว่า Hazard Analysis Critical Control Point เป็นระบบการจัดการคุณภาพด้านความปลอดภัย ซึ่งใช้ในการควบคุมกระบวนการผลิตอาหารให้ปราศจากอันตราย 3 สาเหตุ คือ อันตรายทางชีวภาพ จากเชื้อจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรค หรือสารพิษ อันตรายจากสารเคมี เช่น สารเคมีที่ใช้ในการเพาะเลี้ยง เพาะปลูก สารเคมีที่ใช้เป็นวัตถุเจือปนอาหาร และอันตรายทางกายภาพจากสิ่งปลอมปน ต่างๆ เช่น เศษแก้ว เศษกระจก โลหะ

HACCP เกี่ยวข้องกับการควบคุมปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อวัตถุดิบ กระบวนการผลิต และผลิตภัณฑ์ มีเนื้อหาครอบคลุม ดังนี้

1. การวิเคราะห์อันตราย (Conduct a Hazard Analysis)

2. กำหนดจุดวิกฤตที่ต้องควบคุม
3. กำหนดค่าวิกฤต
4. กำหนดระบบเพื่อตรวจติดตามการควบคุมจุดวิกฤตที่ต้องควบคุม
5. กำหนดวิธีการแก้ไข เมื่อตรวจพบว่า จุดวิกฤตที่ต้องควบคุมเฉพาะจุดใดจุดหนึ่งไม่อยู่ภายใต้การควบคุม
6. กำหนดวิธีการทวนสอบเพื่อยืนยันประสิทธิภาพการดำเนินงานของระบบ HACCP
7. กำหนดวิธีการจัดเก็บเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิธีปฏิบัติและบันทึกข้อมูลต่างๆ ที่เหมาะสม

BRC

มาตรฐานสมาคมผู้ค้าปลีกแห่งประเทศอังกฤษ สำหรับผู้ผลิตอาหาร ย่อมาจากคำว่า British Retail Consortium Standard-Food กำหนดขึ้นโดยสมาคมผู้ค้าปลีกแห่งประเทศอังกฤษ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำคัญที่นำมาใช้สนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมอาหารมีหลักเกณฑ์ที่ดีในการผลิตอาหาร ทำให้ได้ผลิตภัณฑ์อาหารที่มีคุณภาพและปลอดภัยต่อผู้บริโภค โดยบังคับให้โรงงานผู้ผลิตอาหารที่ต้องการส่งสินค้าเขาไปจำหน่ายในทางผู้ค้าปลีกของประเทศอังกฤษ ต้องจัดทำระบบนี้

BRC มุ่งเน้นเรื่องความปลอดภัยและความถูกต้องตามกฎหมายของผลิตภัณฑ์อาหารนั้นๆ มีเนื้อหาครอบคลุม ดังนี้

1. การนำระบบ HACCP ไปประยุกต์ใช้
2. การจัดทำเอกสารและระบบการบริหารด้านคุณภาพ
3. การควบคุมมาตรฐานสภาพแวดล้อมของโรงงาน การควบคุมผลิตภัณฑ์ กระบวนการ และบุคลากร

IFS

มาตรฐานอาหารระหว่างประเทศ ย่อมาจากคำ ว่า International Food Standard กำหนดขึ้นโดยผู้ค้าปลีกแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน (HDE-Hauptverband des Deutschen Einzelhandels e.V., Germany) และผู้ค้าปลีกค้าส่งแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส (FCD-Federation des

entreprises du Commerce et de la Distribution, France) เพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการผลิตอาหารที่ดีมีคุณภาพ และปลอดภัยต่อผู้บริโภค โดยบังคับให้โรงงานผู้ผลิตอาหารที่ต้องการส่งสินค้าเขาไปจำหน่ายในทางผู้ค้าปลีกของประเทศฝรั่งเศสและเยอรมนี ต้องจัดทำระบบนี้

IFS มีเนื้อหาครอบคลุม ดังนี้

1. การจัดการระบบคุณภาพ และ HACCP
2. ความรับผิดชอบด้านการบริหารจัดการ
3. การจัดการทรัพยากร
4. การผลิตผลิตภัณฑ์
5. การวัดค่า การตรวจวิเคราะห์ และการปรับปรุง

SQF

มาตรฐานคุณภาพอาหารปลอดภัย ย่อมาจากคำว่า "Safe Quality Food" จัดทำโดย AGWEST Trade and Development: AT&D ของรัฐบาลออสเตรเลีย เพื่อใช้เป็นมาตรฐานในการผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์อาหารใหม่มีความปลอดภัยตรงตามความต้องการของลูกค้า และสอดคล้องตามข้อกำหนดของกฎหมาย

SQF เป็นระบบคุณภาพที่ผสมผสานระหว่างแนวทางการวิเคราะห์จุดวิกฤตที่ต้องควบคุมในผลิตภัณฑ์อาหาร (HACCP) ของ CODEX และระบบคุณภาพ ISO 9000 มีเนื้อหาครอบคลุม ดังนี้

1. ความมุ่งมั่นต่อระบบคุณภาพ
2. ผู้ส่งมอบ
3. การควบคุมการผลิต (นำระบบ HACCP ไปประยุกต์ใช้)
4. การตรวจสอบและทดสอบ
5. การควบคุมเอกสารและบันทึกคุณภาพ
6. การบ่งชี้และการสอบกลับได้ของผลิตภัณฑ์

HALAL

คำว่า "ฮาลาล" แปลว่า อนุมัติ อนุญาต ตามข้อกำหนดของศาสนาอิสลาม ในอุตสาหกรรมอาหาร "อาหารฮาลาล" จึงหมายถึงอาหารหรือผลิตภัณฑ์อาหารซึ่งได้รับอนุมัติตามบัญญัติศาสนาอิสลามใหม่สุลิมมบริโกลหรือไชประโยชน์ใด ซึ่งโดยปกติชาวมุสลิมจะตองบริโภคอาหารฮาลาลเท่านั้น ดังนั้น โรงงานผู้ผลิตอาหาร

ที่ต้องการผลิตสินค้าอาหารเพื่อจำหน่ายให้แก่ชาวมุสลิมจึงต้องทำตามข้อกำหนดของศาสนาอิสลาม และได้รับการรับรองการเป็นอาหารฮาลาลจากหน่วยงานผู้ให้การรับรอง เช่น สำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย (รายละเอียดของข้อกำหนดรายละเอียดได้จากบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม)

ISO 22000

ระบบการบริหารงานความปลอดภัยด้านอาหาร มีชื่อเต็มๆ ว่า “ISO 22000 : Requirements for a Food Safety Management System” จัดทำขึ้นโดยองค์การมาตรฐานระหว่างประเทศ (International Organization for Standardization : ISO) เพื่อให้เป็นมาตรฐานกลางที่ครอบคลุมข้อกำหนดทุกมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพ และความปลอดภัยของอาหาร ที่มีการบังคับใช้ในทางการค้า

ISO 22000 มีเนื้อหาครอบคลุมทั้งข้อกำหนดของ GMP, HACCP และระบบการบริหารงาน ประกอบด้วยหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. การสื่อสารระหว่างองค์กรที่อยู่ในห่วงโซ่อาหาร
  2. การบริหารจัดการระบบ
  3. การนำหลักการ HACCP ไปใช้
  4. โปรแกรมพื้นฐานด้านสุขลักษณะการผลิต
- ที่คือ

ISO 9001 : 2000

ระบบการบริหารงานคุณภาพ จัดทำขึ้นโดยองค์การมาตรฐานระหว่างประเทศ International Organization for Standardization : ISO เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารและการจัดการองค์กร ให้มีคุณภาพ มุ่งสู่ความเป็นผู้นำทางธุรกิจ

ISO 9001 : 2000 มีเนื้อหาครอบคลุม ดังนี้

1. ให้ความสำคัญกับความต้องการของลูกค้า หรือความคาดหวังของลูกค้าที่มีต่อองค์กร
2. กำหนดให้ผู้บริหารขององค์กรต้องมีการวางแผนตลอดจนกำหนดเป้าหมาย และทิศทางขององค์กร
3. ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกระดับ ชั้นในองค์กร
4. เน้นการทำงานอย่างเป็นขั้นตอน ในการจัดการกิจกรรมต่างๆ และการใช้ทรัพยากรขององค์กร
5. มีการจัดการองค์กรอย่างเป็นระบบ สามารถตรวจสอบ และติดตามผลได้
6. การปรับปรุงคุณภาพการบริหาร และการจัดการขององค์กร ต้องเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า
7. การตัดสินใจขององค์กรต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุผล มีการวิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งติดตามผลความพอใจของลูกค้าต่อผลิตภัณฑ์ขององค์กร
8. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร และผู้ที่เกี่ยวข้องในลักษณะที่เอื้อประโยชน์ด้วยกันทุกฝ่าย โดยยึดหลักความพอใจของลูกค้าเป็นที่ตั้ง

เพ็ญวิรัตน์ อัครผลสุวรรณ รวบรวมจาก
 “มาตรฐานความปลอดภัยเส้นทางอาหารไทยสู่ครัวโลก”
 นกนิ นิตยสารสถาบันอาหาร ม.ค. - มี.ค. 2552